

ไข้แดงกึ่งและไข้เลือดออก

ศ.นพ.ธีระพงษ์ ตันทวีเชียร

หน่วยโรคติดเชื้อ ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมาคมโรคติดเชื้อแห่งประเทศไทย

ไข้แดงกึ่ง (dengue fever) และ ไข้เลือดออก (dengue hemorrhage fever) เกิดจากการติดเชื้อไวรัสเด็งกีซึ่งมี 4 สายพันธุ์นำโรคโดยมีอยู่หลายเป็นพาหะนำโรค ฝูงเหล่านี้จะกัดคนที่ป่วยเป็นโรคและไปกัดคนอื่น ๆ ทำให้เกิดโรค ไข้แดงกึ่งและไข้เลือดออก ไข้แดงกึ่งและไข้เลือดออกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชีย ประเทศในแถบมหาสมุทรแปซิฟิกและตอนกลางของทวีปอเมริกา ซึ่งอาจเนื่องมาจากการขยายตัวของประชากร ในเมืองอย่างรวดเร็วทำให้มีสภาพเป็นชุมชนแออัดมีแหล่งเพาะพันธุ์ยุงเพิ่มขึ้นและการขาดการควบคุมยุงที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งในปัจจุบันมีการเดินทางที่รวดเร็วและขยายตัวมากทำให้นักทัศนศาสตร์ที่มีอาการป่วยสามารถ นำเชื้อไวรัสเด็งกีไปยังที่ภูมิภาคต่างๆทั่วโลกได้โดยง่าย ในประเทศแถบหนาวเริ่มมีรายงานของผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้น ในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(ประเทศไทย)และประเทศในแถบ มหาสมุทรแปซิฟิกซึ่งมีโรคนี้ชุกชุม ไข้แดงกึ่งและไข้เลือดออกยังเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย พบได้ตลอดทั้งปีแต่พบได้บ่อยในช่วงฤดูฝน ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยพบผู้ป่วยไข้แดงกึ่งและ ไข้เลือดออกเพิ่มขึ้นและพบว่ามีการระบาดของโรคในบางปีจนทำให้มีผู้ป่วยมากกว่า 100,000 รายต่อปี อย่างไรก็ตามแม้ว่าจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นแต่กลับพบว่าความรุนแรงของไข้เลือดออกลดลงอย่างมากโดยเฉพาะในผู้ป่วยเด็ก ซึ่งแสดงถึงการดูแลรักษาผู้ป่วยไข้เลือดออกดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต เด็กเป็นกลุ่มที่มีการติดเชื้อไวรัสเด็งกี บ่อยที่สุดและอัตราการตายสูงโดยเฉพาะในช่วงอายุ 5-9 ปี ปัจจุบันพบว่าผู้ป่วยไข้แดงกึ่งและไข้เลือดออกพบได้บ่อยขึ้น ในเด็กโตและวัยรุ่นรวมทั้งมีรายงานของผู้ป่วยผู้ใหญ่อายุ 15-25 ปีเพิ่มขึ้นทั้งในประเทศไทย อินเดีย และ สิงคโปร์ ผู้ใหญ่ที่ป่วยเป็นไข้แดงกึ่งและไข้เลือดออกแม้ว่าจะพบเพียงร้อยละ 20-30 ของผู้ป่วยทั้งหมด แต่ในปีที่มีการ ระบาดของโรคก็จะมีจำนวนผู้ป่วยที่เป็นผู้ใหญ่จำนวนมากได้ ผู้ใหญ่ที่ติดเชื้อไวรัสเด็งกีทำให้ป่วยเป็นไข้แดงกึ่ง และไข้เลือดออกมักมีอาการที่ไม่รุนแรงเหมือนในผู้ป่วยเด็ก วัยรุ่น ผู้ป่วยผู้ใหญ่บางรายอาจมีไข้ ปวดเมื่อยตามตัว และอาการหายเองได้โดยไม่ได้รับการวินิจฉัยอย่างไรก็ตามผู้ใหญ่ที่มีการติดเชื้อบางรายอาจมีอาการรุนแรงจน ต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลเช่น ไข้สูง ปวดตามกล้ามเนื้อมาก บางรายอาจมีภาวะความดันโลหิตต่ำหรือ ภาวะช็อกร่วมด้วย พบว่าผู้ป่วยผู้ใหญ่ที่เสียชีวิตมักพบว่ามีอาการที่สำคัญคือ ภาวะช็อก เลือดออกรุนแรง ตัวบวม ไตวายและไม่รู้สึกตัว ผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อไวรัสเด็งกีบางรายอาจมีอาการ/อาการแสดงผิดปกติจากที่พบโดยทั่วไป เช่น อาการปวดท้องตั้งแต่ระยะแรก อาการชัก อาจทำให้แพทย์ไม่ได้คิดถึงโรคนี้หรือไม่ได้ส่งตรวจเพื่อการ วินิจฉัยที่ถูกต้อง

ผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อเป็นไข้แดงกึ่ง (ซึ่งในผู้ใหญ่พบได้บ่อยกว่าการป่วยเป็นไข้เลือดออก) มักพบว่า มีไข้สูง ปวดเมื่อย ปวดกระดูก ปวดศีรษะ มักไม่พบมีอาการไอหรือมีน้ำมูก อาการเจ็บคอพบได้บ้าง มักพบว่ามีอาการ คลื่นไส้ อาเจียนได้บ่อย ผู้ป่วยมักมีไข้ประมาณ 5 ถึง 7 วันและพบว่าผู้ป่วยเกือบทั้งหมดมีไข้ไม่น้อยกว่า 9 วัน การมี ผื่นแบบจุดเลือดออกโดยเฉพาะที่ขา แขน ซึ่งอาจมีอาการคันร่วมด้วยมักพบในช่วง 1-2 วันก่อนที่จะลดลงหรือ ผื่นอาจเกิดหลังจากไข้ลดลงแล้ว ผู้ป่วยไข้แดงกึ่งอาจมีอาการเลือดออกผิดปกติได้แต่มักไม่รุนแรง พบว่าการใช้ อาการทางคลินิกดังกล่าวร่วมกับการตรวจพบภาวะเม็ดเลือดขาวต่ำหรือเกร็ดเลือดต่ำ และการส่งตรวจทาง ห้องปฏิบัติการจะทำให้ได้การวินิจฉัยที่ถูกต้องและรวดเร็ว ส่วนผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อเป็นไข้เลือดออกมักมี ไข้สูง อาเจียน และมีเลือดออกผิดปกติ ภาวะเลือดออกมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการมีเกร็ดเลือดต่ำซึ่งภาวะเลือดออก

มักพบในช่วงวันที่ 5-8 ของการมีไข้ ผิวหนังเป็นจุดเลือดออกเป็นภาวะเลือดออกในผู้ป่วยที่พบบ่อยที่สุดโดยมักพบบริเวณแขน ขา รักแร้และลำตัว เลือดออกผิดปกติในตำแหน่งอื่นๆในผู้ป่วยที่พบได้แก่ เลือดออกจากจมูก ผู้หญิงบางรายมีอาการเลือดออกทางช่องคลอด พบว่าในผู้ป่วยที่เป็นไข้เลือดออกรุนแรง มักพบว่ามีเลือดออกในระบบทางเดินอาหารหรือมีเลือดออกในอวัยวะภายในเช่น เลือดออกในช่องท้อง ผู้ป่วยที่เป็นไข้เลือดออกจะมีการรั่วของของน้ำเลือดไปในช่องปอด ช่องท้องมักพบในช่วง 5-7 วันหลังมีไข้ ทำให้มีความเข้มข้นของเลือดเพิ่มขึ้น บางรายมีน้ำในช่องปอดหรือมีน้ำในช่องท้องทำให้หายใจลำบาก คัดโศก ปวดท้อง กดเจ็บที่ท้อง เหงื่อหอบ ปัสสาวะลดลง และทำให้ผู้ป่วยบางรายมีอาการความดันโลหิตต่ำลงจนเกิดภาวะช็อก ชีพจร หายใจล้มเหลว และนำไปสู่การเสียชีวิตได้ ดังนั้นผู้ป่วยที่มีอาการ อาเจียนรุนแรง ผู้ป่วยซึมหรืออ่อนเพลียมาก คัดน้ำหรือรับประทานอาหารได้น้อยลง กระหายน้ำตลอดเวลา กระสับกระส่าย ตัวเย็นขึ้น ปวดท้องมาก มีเลือดออก เช่น เลือดกำเดา อาเจียนหรือถ่ายอุจจาระเป็นเลือดหรือเป็นสีดำ ปัสสาวะน้อยลง หรือไม่ถ่ายปัสสาวะเป็นเวลานาน ควรรับนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลโดยเร็ว

ปัจจุบันไม่มียาจำเพาะในการรักษาการติดเชื้อไวรัสเด็งกี ดังนั้นการให้ผู้ป่วยดื่มน้ำหรือน้ำเกลือแร่และการให้สารน้ำและการรักษาตามอาการเป็นหัวใจสำคัญในการดูแลรักษาผู้ป่วยติดเชื้อเด็งกี ในกรณีที่ผู้ป่วยมีคลื่นไส้ อาเจียน ไม่สามารถดื่มน้ำได้ ให้จับครั้งละน้อยๆ บ่อยๆ ไม่ควรดื่มแต่น้ำเปล่าอย่างเดียว อาหารควรเป็นอาหารอ่อน แพทย์อาจพิจารณาให้น้ำเกลือทางเส้นเลือดแก่ผู้ป่วยโดยการอาศัยการประเมินอาการทางคลินิกและติดตามผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปริมาณสารน้ำที่ผู้ป่วยในระยะที่มีการรั่วของน้ำเลือด ผู้ป่วยที่มีไข้ให้ทำการเช็ดตัวลดไข้ อาจเช็ดตัวด้วยน้ำธรรมดาหรือน้ำอุ่นบ่อยๆ โดยใช้ผ้าขนหนูชุบน้ำแล้วบิดพอหมาดๆ ถูเบาๆบริเวณหน้า ลำตัว แขน และขา แล้วพักไว้บริเวณหน้าผาก ซอกคอ รักแร้ แผ่นอก แผ่นหลัง และขาหนีบ ทำติดต่อกันอย่างน้อยนาน 15 นาที ในกรณีที่ไข้สูงสามารถพิจารณาให้ยาลดไข้เช่น ยาพาราเซตามอล ห้ามรับประทานยาลดไข้ชนิดอื่นโดยเฉพาะยาแอสไพริน อย่างไรก็ตามยาลดไข้จะช่วยให้ไข้ลดลงชั่วคราวเท่านั้นเมื่อหมดฤทธิ์ยาแล้วไข้ก็จะสูงขึ้นอีก พบว่าผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสเด็งกีบางรายมีภาวะตับอักเสบร่วมกับมีอาการคลื่นไส้/อาเจียนซึ่งมักพบในช่วง 5-7 วันหลังมีไข้ ดังนั้นควรระมัดระวังการให้ยาซึ่งมีผลทำให้เกิดตับอักเสบมากขึ้น โดยเฉพาะการที่ผู้ป่วยรับประทานยาพาราเซตามอลเพื่อลดไข้ในขนาดสูงและบ่อยเป็นเวลานาน (5-7 วัน) ติดต่อกัน รวมทั้งการได้รับยาอื่นๆที่มีผลต่อดับเช่น ยาแก้อาเจียนบางชนิด ยาป้องกันชัก ยาปฏิชีวนะบางชนิด ที่อาจมีผลทำให้ผู้ป่วยมีตับอักเสบรุนแรงได้

การป้องกันโรคไข้เด็งกีและไข้เลือดออก

การป้องกันไม่ให้ยุงกัดและการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันการเกิดโรค เช่น ควรนอนในมุ้งหรือในห้องที่มุ้งลวดที่ปลอดยุงลาย กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง เช่น แจกันดอกไม้ควรเปลี่ยนน้ำทุกวัน กำจัดยุงด้วยการพ่นสารเคมีในบริเวณมุมอับภายในบ้านและบริเวณรอบๆบ้าน กำจัดลูกน้ำ ภาชนะใส่น้ำภายในบ้านปิดฝาให้มิดชิด ถ้าไม่สามารถปิดได้ให้ใส่ทรายอะเบทหรือใส่ปลาหางนกยูง ไม่ให้มีวัสดุที่เหลือใช้รอบๆบ้าน เช่น กระป๋อง กะลา ขางรถยนต์เก่า ปัจจุบันมีการวิจัยพัฒนาวัคซีนป้องกันการติดเชื้อไวรัสเด็งกีอย่างต่อเนื่อง วัคซีนป้องกันการติดเชื้อมีความก้าวหน้าไปจนถึงการทดสอบในระยะที่ 3 พบว่าวัคซีนมีความปลอดภัยและทำให้เกิดภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไวรัสเด็งกี และมีประสิทธิภาพป้องกันการติดเชื้อไวรัสเด็งกีได้ อย่างไรก็ตามวัคซีนดังกล่าวยังไม่มีการผลิตเพื่อใช้สำหรับประชาชนทั่วไป

“เข้าหน้าฝน ❷ ฝ้าระวัง
โรคไข้เลือดออก”

หน้าฝนนี้ ร่วมมือใช้มาตรการ
5 ป.ปราบยุงลาย เพื่อป้องกัน

“ไฟเขียวออก”

- ปิด ฝาราชณะกักเก็บน้ำทุกชนิด
- เปลี่ยน น้ำทุก 7 วัน
- ปล่าย ปลากินลูกน้ำในภาชนะกักเก็บน้ำ
- ปรับปรุง สิ่งแวดล้อมไม่ให้เป็นที่เพาะพันธุ์ยุง
- ปฏิบัติ จนเป็นนิสัย

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 กรมควบคุมโรค ท้องถิ่น อากาศเย็นคนไทยมีสุขภาพดี

STOP

